

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Virtanen, Aija

Title: Käsityksiä kansainvälisesti rekrytoitujen hoitajien ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittämisestä. Mediakeskusteluiden ja asiantuntijan haastattelun analyysia

Year: 2011

Version:

Please cite the original version:

Virtanen, A. (2011). Käsityksiä kansainvälisesti rekrytoitujen hoitajien ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittämisestä. Mediakeskusteluiden ja asiantuntijan haastattelun analyysia. *Puhe ja kieli*, 31(4), 153 - 172.
<http://ojs.tsv.fi/index.php/pk/article/view/4751>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

KÄSITYKSIÄ KANSAINVÄLISESTI REKRYTOITUJEN HOITAJIEN AMMATILLISESTA KIELITAIDOSTA JA SEN KEHITTYMISESTÄ Mediakeskusteluiden ja asiantuntijan haastattelun analyysia

Aija Virtanen, Jyväskylän yliopisto

Terveydenhoitoalan henkilöstön kansainvälinen rekrytointi ja kielitaito ovat herättäneet paljon julkista keskustelua. Tässä artikkelissa tarkastellaan kansainvälistä työvoimaa – etenkin filippiiniläisiä hoitajia – ympäröiviä käsityksiä. Teoreettinen lähestymistapa pohjautuu dialogisuuteen ja sosiokulttuurisuuteen, joissa kieli ja käsitykset nähdään jaettuina, varioivina ja dynaamisina ilmiöinä. Aineisto koostuu sanomalehtiartikkeleista, verkkokeskusteluista ja suomi toisena kielenä -opettajan haastattelusta, joiden analyysissa etenkin äänen ja toimijuuden käsitteet ovat keskiössä. Tulokset osoittavat, että julkisessa keskustelussa kaiutetaan sellaisia autoritaarisia ääniä, joissa hoitajat ovat muusta työyhteisöstä irrallisia ja kielenoppiminen on yksilöllistä kamppailua. Kielitaitoa joko on tai ei ole. Toisaalta käsityksissä kuuluu ääni, jossa kielitaito asettuu yhteisön osana kehittyväksi prosessiksi.

Avainsanat: ammatillinen kielitaito, dialogisuus, käsitykset, maahanmuuttajat, sosiokulttuurisuus

JOHDANTO

Terveydenhoitoalalla podetaan työvoimava-
jetta, johon työperusteisen maahanmuuton
on katsottu olevan yksi ratkaisu (ks. esim.
Arajärvi, 2009). Tämä maahanmuuttajaryh-
mä on ollut esillä myös hallitusohjelmissa.
Työperusteiset maahanmuuttajat ovat taval-

laan kielikoulutuksen väliinpuotoajia, sillä he
eivät kuulu kotoutumiskoulutuksen piiriin
eikä työnantajilla ole velvoitetta järjestää hei-
dän kielikoulutustaan. Tarkoituksenmukai-
nen ja toiminnallinen kielikoulutus on kui-
tenkin keskeisessä roolissa maahanmuuttajien
kotoutumisessa. (Pöyhönen ym., 2010.)

Työperusteisten maahanmuuttajien kieliky-
symykset ovat herättäneet paljon keskustelua
viestimissä hoitajien ja lääkäreiden kansain-
välisen rekrytoinnin myötä. Tässä artikkelissa
tarkastellaan keskusteluita, joita mediassa on
käyty kansainvälisesti rekrytoitujen hoitajien
ammatillisen kielitaidon ja sen riittävyden
ympäriällä. Analyysi kohdistuu etenkin sano-
malehtiartikkeleihin ja verkkokeskusteluihin,
jotka liittyvät Suomeen vuodesta 2008 alkaen

Aija Virtanen, Jyväskylän yliopisto
Kielten laitos
PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
aija.virtanen@juu.fi

University of Jyväskylä
Department of languages
P.O.Box 35, 40014 University of
Jyväskylä
aija.virtanen@juu.fi
040 805 3240

rekrytoituihin filippiiniläisiin hoitajiin. Juuri tähän ryhmään ja maahanmuuttajataustaisiin lääkäreihin ovat henkilöityneet ilmiö ”Suomeen työperusteisesti rekrytoitu työvoima” ja hoiva-alan kielitaitokysymykset. Toisena aineiston osana on suomea maahanmuuttajataustaisille sairaanhoitajaopiskelijoille opettaneen asiantuntijan haastattelu.

Ilmapiiri maahanmuuton ympärillä vaikuttaa kiristyneen viime vuosina. Jaakkolan (2009) pitkittäistutkimus osoittaa, että suomalaisten asenteet maahanmuuttajia kohtaan tiukentuiivat 1990-luvun laman aikana: maahanmuuttajat koettiin sosioekonomisena uhkana. Taantuman vaikutus on näkynyt maahanmuuttokeskustelussa myös myöhemmin. Esimerkiksi työehtoihin, palkkaukseen ja kielitaitokysymyksiin liittyviä teemoja on noussut valtamediaan Internetin keskusteluiden kautta. (Simola, 2008, 2010.)

Rekrytoituihin hoitajiin ja heidän ammatilliseen kielitaitoonsa kohdistuvia **käsityksiä** (e. *beliefs*) lähestytään dialogisessa ja sosiokulttuurisessa viitekehyksessä (Aro, 2009; Bakhtin, 1981; Dufva, 2006; Suni, 2008; Vygotsky, 1978), jossa yksilöä ja hänen kieltään tarkastellaan osana ympäröivää jaettavaa, sosiaalista ja vuorovaikutuksellista toimintaa. Käsitteet eroavat asenteista siinä, että ne ovat dynamisempia. Käsitteitä ei siten nähdä pysyvinä rakenteina vaan varioivina, dynamisina ja vuorovaikutuksessa muodostuvina ja ylläpidettävänä. (Aro, 2009.) Analyysi keskittyy siihen, millaisia käsityksiä sanomalehtiartikkeleissa, verkkokeskusteluissa sekä suomi toisena kielenä -opettajan haastattelussa esiintyy 1) ammatillisesta kielitaidosta ja sen riittävydestä institutionaalisissa tilanteissa ja 2) ammatillisen kielitaidon kehittymisestä.

Ei ole merkitysetöntä, millaisia käsityksiä kielenoppijan ympärillä kaikuu: käsityksiä luodaan ja ylläpidetään yhdessä toisten kanssa ja niillä säädellään myös omaa toimintaa (Dufva, 2003; Alanen, 2003). Voidaan olettaa, että esi-

merkiksi maahanmuuttajataustaisen hoitajan asiakkaan tai työtoverin käsitykset kielitaidosta vaikuttavat siihen, miten hänen kanssaan ollaan vuorovaikutuksessa. Maahanmuuttajiin liitetyt stereotyyppit voivat näkyä maahanmuuttajataustaisen hoitajan ammattitaidon kyseenalaistamisena eli esimerkiksi luottamuksen puutteena. Se vuorostaan johtaa siihen, ettei hoitajia pidetä täysivaltaisina työyhteisön jäseninä. (Nieminen, 2011.) Maahanmuuttajataustaisilla hoitajilla on toisaalta havaittu olevan monenlaisia strategioita työyhteisön osallisuuden saavuttamiseksi (Andersson, 2010). On tärkeää tarkastella, millaisia käsityksiä kielitaidosta ja sen suhteesta ammattitaitoon esiintyy yleisessä keskustelussa ja miten ne vertautuvat asiantuntijoiden käsityksiin. Mitä ovat ne käsitykset, joita jaetaan eniten, ja keiden kautta ne kuuluvat?

AMMATILLINEN KIELITAITO – EROTTAMATON OSA AMMATTITAITOA

Keskusteltaessa ammatissa tarvittavasta kielitaidosta viitataan mediassa yleisesti ”riittävään” tai ”puutteelliseen” kielitaitoon. Kielitaidon riittävyden määrittely on haastavaa, sillä työssä tarvittava ammatillinen kielitaito on niin ala-, tehtävä- kuin työpaikkakohtaistakin. Terveystieteen alan työntekijän täytyy osata käyttää termistöä, pehmentää viestejään asiakastilanteissa, tulkita elekieltä ja raportoida asiakastietoja suullisesti ja kirjallisesti eteenpäin (Duff ym., 2000). Ammatilliset viestintätilanteet ulottuvat lisäksi varsinaisten työtehtävien ulkopuolelle esimerkiksi kahvihuonekeskusteluihin.

Vain harvalla maahanmuuttajalla on Suomeen töihin tullessaan takana lähtömaassa saatua suomen kielen koulutusta, mikä vaikeuttaa paitsi ammatissa toimimista myös työyhteisöön osaksi pääsemistä. Uuteen yhteisöön mukaan pääseminen aloitetaan ryhmän ulkoreunalta: ryhmän käytänteitä

otetaan pikkuhiljaa haltuun sen toimintaan osallistumalla (Lave & Wenger, 1991). Suni (2008) soveltaa samaa myös toisen kielen oppimisen kontekstiin: yhteisön jäsenyyden rakentuminen alkaa konkreettisesti keskustelukumppaniin tukeutumalla. Kuitenkin matka yhteisön ytimeen on pitkä. Työpaikka on Filippiineiltä rekrytoitujen hoitajienkin ensimmäinen suomenkielinen ympäristö, vaikka kielenoppimisen taivalta on aloitettu jo lähtömaassa. Hartin (2010) mukaan filippiiniläishoitajille annetaan A1-tason (ks. EVK, 2003) suomen kielen koulutusta ennen Suomeen tuloa. Hoitajien täydennys- ja kielikoulutus jatkuvat Suomessa.

Kielitaitoa sekä sen toimivuutta ja riittävyttä on määritelty monella tavalla. Esimerkiksi Bachmanin ja Palmerin (1996: 62–63) mallissa kielitaidon katsotaan koostuvan kielellisestä tiedosta, kielenkäytön strategioista ja psykososiologisista mekanismeista. Ammatillisen kielitaidon kuvaamisen haasteena on kieli- ja ammattitaidon välisen suhteen määrittely. Härmälän (2008: 62, 53) mukaan ammatillinen kielitaito on työympäristöön ja -suhteeseen liittyvää substanssiosaamista, joka ilmenee sanastollisina ja terminologisina piirteinä. Kielen merkitys korostuu etenkin, kun ammattiosaamista tarvitaan laajemmassa vuorovaikutus- ja yhteistyöverkossa yksittäisen työtehtävän sijaan. Härmälä (2008: 64) katsoo myös yksilön ominaisuuksien, kuten palveluhenkisyden, vaikuttavan kommunikointitilanteeseen. Jos kielitaito ei ammatillisessa viestintätilanteessa riitä, kielitaidon puutteita voi kompensoida ilmein ja elein. Onnistuneeseen lopputulokseen voidaan päästä, vaikka kielitaito olisikin kieliopillisesti puutteellinen; aina viestintä ei vaadi oikeakielisyyttä ja kielenkäytön toimivuus on olennaisempaa kuin virheettömyys (Sjöberg, 2004: 137–140; Sajavaara & Salo, 2007). Toimivuuden arviointi tulisikin suhteuttaa ihmisten tarpeisiin ja kuhunkin kontekstiin (Härmälä, 2008: 51).

Maahanmuuttajataustaisten lähihoitajien työnkuvaa ja kielitaitotarpeita ovat kanadalaisessa kontekstissa tutkineet Duff ym. (2000). Heidän mukaansa hoitajan tulee osata paitsi käyttää, ymmärtää ja kirjoittaa alan konventioiden mukaista kieltä myös hyödyntää nonverbaalista ja ei-teknistä viestintää. Potilas-hoitajasuhteessa taas etenkin itse vuorovaikutussuhteen olemassaolo koetaan olennaiseksi: tärkeää on henkilökohtainen suhde – läsnäolo – sekä ymmärretyksi tuleminen, henkilökohtaisuus ja yksilöllisyyden huomioiminen (Mikkola, 2006).

Kielitaito liittyy myös ammatinharjoitusoi-keuksiin. Terveystieteiden alalla kaikkien, jotka eivät ole EU/ETA-alueen kansalaisia ja hakevat Suomesta ammatinharjoittamisoikeutta, on suoritettava valtionhallinnon kielitutkinto tai Yleisten kielitutkintojen keskitason testi (tyytyttävä taitotaso tai taso 3–4). Työnantaja kuitenkin päättää tarvittavasta kielitaidosta ja se voi vaatia korkeampaakin kielitaitotasoa ja todistusta kielitaidosta, mutta Valvira ei näitä edellytä (Valvira). Terveystieteiden alalla kielitaidon riittävyden arviointi ja määrittely on vaihtelevaa, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ammattijärjestö Tehyn kansainvälisten asioiden päällikkö Sari Koivuniemi seuraavassa haastatteluotteessa mainitsee.

Tämä on se ongelma, kun missään ei sanota, että mikä se on se riittävä kielitaito. Eli siinä on valtavasti eroavaisuuksia eri työnantajien kesken.

www.yle.fi: Tehy huolissaan ulkomaalaisten hoitajien kielitaidosta, 17.11.2009.

Koivuniemi kiinnittää huomion eroavaisuuksiin, joita työnantajien näkemyksissä on riittävästä kielitaidosta. Ongelmaan on tartuttu esimerkiksi Ammatillisen suomen kielen kehittämiskokonaisuus (ASKI) -hankkeessa, jossa on määritelty sairaanhoitajien tarvitsemaa kielitaitoa ja kriteereitä kielitaidon ar-

viointiin (Piikki 2010). Kotimaisten kielten opetuksen kehittämishankkeessa (KOTI) on puolestaan luotu ammatillisen kielitaidon viitekehyksiä muun muassa sairaanhoitoon ja vanhustyöhön. Viitekehyksissä on määritelty alakohtaisia kielitaidon sisältöjä opetuksen tueksi. (Jäppinen, 2010.) Terveydenhoitoalalle on alettu myös kehittää suomi toisena kielenä -oppimateriaaleja ja kohdentaa niitä vastaamaan paremmin työelämän vaatimuksia (esim. Kela, Korpela & Lehtinen, 2010; Mustonen, Sippola & Tuononen, tulossa). Vaikka kehitystyötä on tehty, käsitykset ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittymisestä toki vaihtelevat alan toimijoiden keskuudessa.

KÄSITYKSET JA NIIDEN MUODOSTUMINEN TUTKIMUSKOHTEENA

Käsitystutkimusta on tehty pääosin kognitivistisista lähtökohdista ja toteutettu kyselytutkimuksin (kritiikistä ks. Aro, 2009; Barcelos, 2003). Dialogisessa (Dufva, 2003) ja sosiokulttuurisessa (Alanen, 2003) viitekehyksessä käsityksiä ei nähdä stabiileina ja vain päänsisäisinä ilmiöinä, joihin pääsisi parhaiten käsiiksi valmiiden väittämien kautta. Sen sijaan käsitykset muodostuvat ja niitä pidetään yllä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Käsitykset ilmaisevat suhtautumista johonkin asiaan: mitä yksilö pitää totena (Aro, 2009: 14). Käsityksiä voi olla myös ilman omakohtaista kokemusta, joten käsitysten suhde objektiiviseen totuuteen – jos sellaista on edes olemassa – voi olla ristiriitainen. Aiemmin tässä viitekehyksessä tehty käsitystutkimus on kohdistunut opettajien ja oppijoiden kielikäsitteisiin niin vieraan kuin toisen kielenkin oppimisen kontekstissa, ja aineistoa on kerätty muun muassa haastattelujen, päiväkirjojen ja havainnoinnin avulla. (Barcelos, 2003; Suomessa mm. Aro, 2009; Dufva, Kalaja & Alanen, 2007). Sen sijaan käsityksiä, jotka esiintyvät kirjoitetussa

tekstissä tai kuuluvat muissa rooleissa olevien kautta, ei ole tutkittu aiemmin.

Käsitykset syntyvät tai tulevat näkyviksi hieman erilaisina eri tilanteissa ja vuorovaikutussuhteissa, ja ne ovat kierrättyviä ja yhteisöllisiä (Dufva, Lähteenmäki ja Isoherranen, 1996; Alanen 2003: 81). Esimerkiksi Dufvan ym. (1996) haastattelemien suomalaisten opiskelijoiden puheissa toistuu teema kielennoppimiseen liitetystä virhekeskeisyydestä: virheitä tarkkaillaan kieltä käytettäessä. Koululaisten käsityksiä englannin kielen oppimisesta tutkinut Aro (2009) taas havaitsi pitkitäistutkimuksessaan, että eri auktoriteeteilla, kuten vanhemmilla ja opettajilla, on vaikutusta siihen, mitä oppilaat pitävät motivoivina tekijöinä kielenoppimisessa. Käsityksiä oli siis jaettu vuorovaikutuksessa. Yleisiä käsityksiä on esimerkiksi se, että kieltä opitaan kirjoista lukemalla ja englannin kielen taitoa tarvitaan ulkomaalaisten kanssa puhumiseen – englantia siis opitaan puhumaan lukemalla. Kaiken kaikkiaan käsitys, joka yksilöllä on kielestä ja itsestään kielenoppijana, vaikuttaa tämän tapaan lähestyä ja oppia kieltä (Aro, 2009).

Käsitysten muodostuminen ja jaettuus

Käsitykset eivät tule valmiina, vaan niiden syntymiseen ja jakamiseen tarvitaan vuorovaikutusta. Edellä on käsitelty käsitysten kiertäysluonnetta ja yhteisöllisyyttä, mutta miksi käsitykset kiertävät ja mitä niissä kierrätetään? Bahtinin (1981: 338, 1986:138) mukaan lausumissa on muiden sanoja: puhumme ”toisten suulla”. Yksi ilmaus voi kantaa useampia ääniä useammasta lähteestä, ja jokainen ilmaus sisältää kannanoton ja on jollekulle osoitettu.

Niin kielenkäyttö kuin käsitysten muodostuminenkin vaativat toisiinsa tukeutumista. Bahtin (1981: 293) kehitti käsitteen ääni (*e. voice*) kuvaamaan sanoihin kohdistuvia merkityksiä. Bahtin jakaa ilmaisuissa kuuluvat äänet sisäisesti vakuuttaviin (*e. internally persuasive*) ja auto-

ritaariisiin ääniin (e. *authoritative*) sekä ääniin, joilla ei ole merkitystä yksilölle (e. *irrelevant*). Sisäisesti vakuuttavat äänet sisältävät kierrätettyä ainesta ja ne käyvät kaikista vahvimmin dialogia. Niissä on kuitenkin kuultavissa eniten puhujan oma ääni. Autoritaariset äänet toistuvat sellaisinaan eivätkä ole luonteeltaan dialogisia. (Bakhtin, 1981: 344–345.) Auktoriteettiasemassa olevien kautta kuuluvia ääniä pidetään usein hyväksyttävimpinä kuin muita (Wertsch, 1998; Dufva, 2003). Aron (2009) tutkimuksessa vanhemmat ja opettajat ovat niitä, joiden käsityksiin tukeudutaan ja joiden kautta tulevia ääniä toistetaan useimmin sellaisenaan. Myös kulttuuriset totuudet, kuten stereotyyppiat, ovat yksi autoritaarisen äänen muoto (Dufva ym., 1996: 44). Lisäksi Linell (2009: 116–117) jakaa äänessä kuuluvat puhujat yleistettyyn ääneen (e. *generalized voice*) ja arkipäivän ääneen (e. *voice of everyday life*). Yleistetyt äänet ovat tietyille puhujaryhmälle tyypillisiä. Tässä tutkimuksessa esimerkkinä yleistetystä äänestä toimii tietyn ammattikunnan edustajan, eli suomen kielen opettajan ääni, ja arkipäivän äänen toistajina ja luoja toimivat puolestaan verkkokeskustelijat.

Sanoille on tyypillistä niiden moniäänisyys. Esimerkiksi ironiassa lainataan usein aiemmin ilmaistua, mutta kirjoittajan tai puhujan oma käsitys on kuultavissa siinä vastakkaisena äänenä. Jokainen lausuma on uniikki, mutta yhteydessä menneisiin lausumiin; dialogisille suhteille onkin ominaista *intertekstuaalisuus*. (Lähteenmäki, 2002: 196–198.) Myös aikaisemmin ilmaistut käsitykset käyvät dialogia. Ääniä kierrätettäessä niihin jää myös muiden merkityksiä (e. *ventriloquation*) ja ne palvelevat muiden tarkoituksia, joten ne tuntuvat vierailta (e. *alien*) (Wertsch, 1991: 59; Bakhtin, 1981: 294).

Eri tilanteisiin muodostuu niihin sopivia puhegenrejä, jotka osoittavat kielen *heteroglossian* – kieleen kerrostuneet kulttuuriset, historialliset ja alueelliset ilmaisutavat (Bakhtin, 1981: 291–292). Bahtinin (1981:

272) mukaan kielenkäytölle on ominaista sentripetaalinen (e. *centripetal force*) ja sentrifugaalinen (e. *centrifugal force*) voima, jotka ilmentävät kielen heteroglossiaa. Sentripetaalinen voima yhdenmukaistaa ja sentrifugaalinen puolestaan hajottaa, uudistaa ja muuntaa kielenkäyttöä. Kieltä ei voikaan kuvata ilman käyttöyhteyttä: kieli on jatkuvassa muutoksessa (Dufva ym., 2011: 32). Esimerkiksi verkkoympäristössä on omat käytänteensä, jotka eroavat kasvokkaisuviestinnästä. Se tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden ilmaista mielipiteitään anonyymisti, mikä vapauttaa kielenkäyttöä: kirjoittaja voi esiintyä jonakuna muuna, pilailla ja provosoida (Hynönen, 2007). Anonyymiyys mahdollistaa hyvinkin räikeän kielenkäytön ja julkisen solvauksen. Kielen kerroksellisuus taas näkyy Linellin (1998, 2009) mukaan siinä, että lausumat, ajatukset ja tekstit muuttuvat eri konteksteissa. Saman keskustelun tai tekstin sisällä sama sisältö voi olla monessa eri asussa, se voi saada aineksia muista yhteyksistä ja lisäksi aineksia voi tulla eri konteksteista (Linell, 2009: 248).

Niin kielen käyttäminen kuin käsitysten muodostuminenkin vaativat toisiinsa tukeutumista. Kaiken kaikkiaan oma käsitys muokkautuu tai saa vahvistusta dialogin ja jaettuiden kautta (Aro, 2009: 164). Dufvan (2003: 136–137) mukaan yksilöiden tietopohjassa on muistijälkiä kohdatuista vuorovaikutustilanteista. Mukana on niin jaettuja kuin yksilöllisiäkin aineksia, koska kenelläkään muulla ei ole täysin samaa kokemusmaailmaa: taustalla on aina yksilön oma näkökulma, jota yksilö kognitiivisena olentona pitää yllä. Myös Linell (2009: 151–152) hylkää ajatuksen täysin yhteisöllisestä mielestä (e. *group mind*).

Käsityksissä kuuluva toimijuus

Käsitysten välittymistä tapahtuu, kun joku toimija on niitä välittämässä. Toimijuus kytkeytyy myös ääniin. *Agenttiivisuuden eli toimi-*

juuden esiin nostaneen Wertschin (1998: 25) mukaan yksilön toiminta voi olla itsesäädelyä tai muiden ohjaamaa. Dialogin kautta äänet voivat tulla yhä enemmän omiksi ja yhä enemmän sisäisesti vakuuttaviksi, mikä kuvastaa myös lisääntyntä itsesäätelyä (Aro, 2009: 42). Mitä paremmin yksilö on omaksunut äänet, sitä enemmän tällä on itsesäätelyn mahdollisuuksia, mikä lisää yksilön toimijuutta. Tämän tutkimuksen aineistossa toimijuus esimerkiksi kielenoppimisessa näkyy siinä, kenelle vastuu oppimisesta sivullisten silmin asettuu: oppijalle, opettajalle vai jollekin muulle taholle.

Idean kielen välineellisyydestä sekä välitteisyydestä Wertsch (1998) lainaa Vygotskilta: välittymistä (e. *mediation*) voi tapahtua vain välittäjän kautta. Kaikkeen välittämiseen tarvitaan kulttuurisia työkaluja, joista Vygotskin (1978) mukaan tärkein on kieli. Käsitukset välittyvät ympäristöön juuri kielen kautta vuorovaikutuksessa, mutta käsityksissä kaikkien äänien pitää olla yksilölle merkityksellisiä. Dufva (2003) jakaa käsitysten välittäjät, toiset, kahteen ryhmään: ihmiskasvoihin – perheet, opettajat auktoriteetit – ja kasvotomiin, joita edustaa esimerkiksi media. Riippuu yksilöstä, millä on merkittävin osuus ja keiden ääniin tartutaan. Taustalla ovat aina yksilön omat senhetkiset motiivit ja tavoitteet, joihin peilaten hän ohjaa toimintaansa. Tätä yksilön ja ympäristön välistä suhdetta van Lier (2002: 252) kutsuu *affordanssiksi* (e. *affordance*). Käsite on peräisin Gibsonilta (1979), ja se on suomennettu tarjoumaksi. Tarjoumalla on merkitystä käsitysten tutkimuksessa, sillä ympäristön tarjoamista äänistä yksilö usein omaksuu ja toistaa niitä, jotka ovat hänelle relevantteja kyseisellä hetkellä. Esimerkiksi se, mitä verkkokeskustelijat kokevat itselleen merkitykselliseksi, kierrätty verkkokeskusteluketuissa.

Alanen (2003) laajentaa itsesäätelyn käsitettä koskemaan käsityksiä. Myös käsitykset voivat olla välineitä: ne ovat kielellisiä ja voi-

vat siten toimia itsesäätelyn välineinä ja vaikuttaa yksilön toimintaan. Osa käsityksistä on jatkuvassa muutoksessa ja osa voi toimia välineenä kielenoppimisessa.

AINEISTO JA METODIT

Tässä artikkelissa huomio kohdistuu erityisesti julkiseen mediakeskusteluun ja sieltä esiin nouseviin käsityksiin. Mediassa paitsi rakennetaan sosiaalisia identiteettejä, suhteita, tietoa ja uskomusjärjestelmiä myös uudistetaan niitä. Taustalla ovat tuottajien yhteiskunnallinen asema, edut ja päämäärät. Mediassa keskustelujen osapuoliksi katsotaan toimittajat, yleisö ja muut tahot, joilla tarkoitetaan esimerkiksi poliitikkoja, ammattiyhdistysten edustajia ja muita asiantuntijoita. (Fairclough, 1997: 242, 136, 165.) Mediatekstien sisältö vaihtelee tuottamisen eri vaiheissa tehtyjen valintojen mukaan: etenkin toimittajat ovat vaikuttaneet siihen, mitä lehtiin päätyy, joten tulkintoja tulee tehdä varauksella.

Käsitukset välittyvät ympäristöön juuri kielen kautta, joten kielellinen toiminta tarjoaa väylän tarkastella niitä. Luontevin keino saada kuvaa käsityksistä on tutkia konkreettista kielenkäyttöä. Tässä artikkelissa tutkimuksen kohteina ovat siksi kirjoitettu ja kirjoitettuun muotoon litteroitu puhuttu kieli. Analyysin tarkoituksena on tunnistaa tietyssä tilanteessa esiin tulleita, yhdessä luotuja ja ylläpidettäviä käsityksiä (ks. Aro 2009).

Tutkimusote on kvalitatiivinen, ja aineisto koostuu etnografisin ottein (Blommaert, 2005) vuosina 2008–2010 kerätystä media-aineistosta sekä suomea pitkään englanninkielisessä sairaanhoitajakoulutuksessa opettaneen asiantuntijan haastattelusta¹. Aineistos-

¹ Aineistoa on kerätty ja tutkimus käynnistetty Suomi työkielenä -tutkimushankkeessa, joka oli osa Haltuunoton dialogit -hanketta (JY, SA 2008–2010) ja jatkuu nyt omana hankkeenaan (JY, Emil Aaltosen säätiö 2011–2013). Aineistoa on käytetty myös pro gradu -tutkielmassa (Virtanen 2010).

ta on valikoitu tarkasteltaviksi esimerkkejä, jotka havainnollistavat kokonaisaineistossa toistuvia käsityksiä ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittymisestä. Media-aineisto sisältää 92 sanomalehtiartikkelia, joista 18 liittyy maahanmuuttajien työllistämiseen, 25 kielitaitoon ja koulutuskysymyksiin, 31 työperusteiseen maahanmuuttoon ja 18 valitsevaan asennepäristöön. Artikkelit ovat Helsingin Sanomista, Aamulehdestä, Keski-suomalaisesta, Salon Seudun Sanomista sekä Hufvudstadsbladetista. Artikkelit ovat pääosin uutisia, henkilökuvia ja mielipiteitä. Maahanmuuttajat ovat eniten esillä yksittäisten sitaattien muodossa ja henkilökuvissa, joissa esitellään sankaritarinoita.

Sanomalehtiartikkeleiden lisäksi media-aineistossa on mukana silloisen kansanedustajan Tarja Tallqvistin radiohaastattelu YLE Puhe -ohjelmassa (20.3.2009) sekä neljä verkkokeskusteluketjua Helsingin Sanomien ja yksi Aamulehden verkkosivulta vuosilta 2008 ja 2009. Ketjuissa on yhteensä 429 viestiä, ja ne ovat syntyneet filippiiniläisiin hoitajiin liittyvien uutisten yhteyteen (ks. Taulukko 1). Verkkokeskusteluissa keskeisimmät teemat ovat kieli- ja ammattitaitokysymykset, vanhusten oikeus saada hoitoa omalla äidin-

kielellään sekä filippiiniläisten ja suomalaisen hoitajien ammattitaidon polarisointi. Verkkokeskusteluissa on vaadittu moderaattorin hyväksyntä, mikä lienee karsinut osan viesteistä pois.

Suomi toisena kielenä -opettajan teema-haastattelu tehtiin keväällä 2009. Se toteutettiin Skype-ohjelman välityksellä ja tallennettiin suoraan mp3-muotoon. Haastattelu on kahdessa osassa, joista ensimmäinen kestää 51.56 minuuttia ja toinen 10.35 minuuttia. Keskustelun aiheina olivat sairaanhoitajan työssä tarvittava kielitaito, ammatillisen kielitaidon oppiminen ja opettaminen sekä julkisessa keskustelussa esillä olevat kannat kielitaidon riittävydestä. Haastatteluaineisto on litteroitu karkeasti, sillä huomio kohdistuu sisältöön².

Päämenetelmänä sovelletaan dialogista käsitänsälyysia (Aro, 2009), jossa tarkastellaan aineiston sisältöä ja siinä esiintyviä eritasoisia ääniä sekä toimijuutta. Aiemmin metodia on sovellettu vain haastatteluaineistojen analysoimisessa. Äänien omaksumisprosessi (Bakhtin, 1981) tarjoaa välineet tarkastella

² Keskeisimmät analyysissa huomioituidut kohdat on lihavoitu kaikissa esimerkeissä.

Taulukko 1. Viestiketjujen kuvaus.

	Alku- ja loppupäivämäärät	Viestejä (kpl)	Nimimerkkejä (kpl)	Teema
1	20.1.–22.11.2008	217	198	Opteam aikoo rekrytoida filippiiniläisiä Suomeen. (HS)
2	26.4.–29.4.2008	90	76	Ensimmäinen ryhmä filippiiniläisiä hoitajia Suomessa. (HS)
3	25.3.–26.3.2009	83	75	HUS aikoo rekrytoida leikkaussalihoitajia. (HS)
4	20.8.–21.8.2009	32	29	Tampereelle rekrytoidaan mm. leikkaussalihoitajia. (HS)
5	21.8.–24.8.2009	7	7	Tampereelle rekrytoidaan mm. leikkaussalihoitajia. (AL)

sitä, mitkä ovat ne autoritaariset äänet, jotka toistuvat läpi aineiston, ja sitä, millaiset äänet esitetään omimpina. Mitä ovat esimerkiksi toistuvat kulttuuriset totuudet (Dufva ym., 1996: 44) filippiiniläisten sairaanhoitajien kohdalla? Analyysin keskiössä on se, kuka puhuu ja kenen äänellä, sekä se, minkä roolin kautta käsityksiä ilmaistaan ja kaikuvatko autoritaariset äänet käsityksissä. Lisäksi huomion kohteena on, missä määrin henkilö puhuu toisen äänellä (*ventriloquation*) ja ilmaisee käsityksiään ominaan. (Linell, 2009; Wertsch, 1991; Aro, 2009: 68.)

Myös sosiokulttuuriset näkökulmat yksilön kielellisestä itsesäätelystä sekä toimijuudesta tarjoavat välineitä aineistossa kuuluvien äänien analysoimiseen: kuka toimii ja kenelle asetetaan vastuu toiminnasta (Wertsch, 1998; Alanen, 2003). Tältä osin keskeistä on, kuka asettuu toimijaksi esimerkiksi kielenoppimisessa. Onko toimijuus kielenoppijassa itsessään vai jossain ulkoisessa tahossa? Mukana on myös retoristen valintojen tarkastelua: mitä sanotaan ja miten (Dufva, 2003: 133). Lisäksi analyysin kohteena on, millaisia ääniä siirtyy julkisesta keskustelusta esimerkiksi verkkokeskusteluihin (Linell, 2009). Eri tekstejä avaamalla, ryhmittelemällä ja vertailemalla pyritään tunnistamaan taustalla vaikuttavia käsityksiä. Analyysissa sovelletaan sisällönanalyttisiä menetelmiä (Tuomi & Sarajärvi, 2009), mutta painotus on erityisesti käsityksissä. Millaiset käsitykset ovat estämässä tai auttamassa filippiiniläisiä hoitajia heidän matkallaan kohti terveydenhoitoalan ammattilaisten jäsenyyttä (Lave & Wenger, 1991)?

ANALYYSI JA TULOKSET

Ammatillinen kielitaito eri työympäristöissä

Ammatillinen kielitaito näyttyy aineistossa tehtäväkohtaisena ja tiettyyn työympäris-

töön sidottuna. Sitä ei voikaan täysin erottaa työtehtävistä, vaan se on sidoksissa substanssi-osaamiseen (Härmälä, 2008). Leikkaussalissa tarvittavaa kielitaitoa määrittelee seuraavassa haastattelukatkelmassa HYKS:in operatiivinen tulosityksikköjohtaja, jota on haastateltu Hufvudstadsbladettiin (26.3.2009).

(1)

I operationssalarna **behöver personalen inte nödvändigtvis kunna tala flytande finska**. Vi är vana vid internationella arbetsmiljöer. **På engelska är terminologin densamma över hela världen**. Filippinska sjukskötare arbetar på sjukhus i Saudi-Arabien, England, och USA. Därför är jag övertygad om att vi klarar oss.

Leikkaussalissa **ei tarvitse välttämättä osata puhua sujuvaa suomea**. Me olemme tottuneet kansainväliseen työympäristöön. **Englanniksi terminologia on sama ympäri maailman**. Filippiiniläiset sairaanhoitajat työskentelevät sairaaloissa Saudi-Arabiassa, Englannissa ja Yhdysvalloissa. Siksi olen vakuuttunut, että pärjäämme.

HBL: *Skötare rekryteras nu från Filippinerna*, 26.3.2009.

Filippiineiltä rekrytoidaan hoitajia esimerkiksi leikkaussalihoitajiksi. Esimerkistä välittyvän käsityksen mukaan hoitaja voi olla ammattitaitoinen myös ilman *sujuvaa suomea*: kansainvälinen työympäristö ei ole alalla vieras. Englannin kielen hallinta näyttyy ammatillisena kielitaitona ja terminologian samuus ympäri maailman painottuu. Käsityksessä vuorottelevat hoiva-alan sekä yksilön omakohtaiset äänet. Puhujana on terveydenhoitoalan ytimessä oleva toimija, joka puhuu ammattikuntansa äänellä kaiuttaen Linellin (2009: 116–117) termein yleistettyä ääntä: *leikkaussalissa ei tarvitse, terminologia on sama ympäri maailman*. Lisäksi käsityksessä on omakohtaisuutta: *siksi olen vakuuttu-*

nut, että pärjäämme. Yleisemmin mediassa kaikua ääni filippiiniläisten hoitajien viennituttuotteistamisesta on myös kuultavissa. On kuitenkin huomioitava, että lehtihaastatteluihin päätyneet lainaukset ovat toimittajan valitsema ja referoimia, joten haastateltavien äänet kuuluvat niissä vain välillisesti.

Vanhusten oikeus omakieliseen hoitoon on verkkokeskusteluissa taajaan esillä ja toimii vasta-argumenttina ulkomaalaisen työvoiman rekrytoimiselle. Esimerkin 2 viesti on osoitettu aiemmin samassa ketjussa viestin kirjoittaneelle Henkalle, joka on kysynyt ironisesti, pitääkö alkaa opiskella englantia potilaaksi päästäkseen. Kirjoittaja määrittelee leikkaussalissa tarvittavaa kielitaitoa ja kuvaa, ettei kyseisessä ympäristössä asiakkaan kanssa juuri kommunikoida. Viestiketju on Helsingin Sanomien (*HUS aikoo rekrytoida leikkaussaliohioitajia 25.3.2009*) yhteydessä.

(2)

Hyvää ja turvallista, ei vain Henkalle | Totuus | 25.3.2009 13:15 | HS

Hienoa, että löytyy tällaisia positiivisia ja ennakkoluulottomia ihmisiä, kuten Henkka, joka on valmis jopa kehittämään kielitaitoaan saadakseen tätä erinomaista filippiiniläisten toteuttamaa hoitoa.

Valitan, et taida ihan heti päästä tähän luxushoitoon. **Kuten jutussa sanottiin, pääosin he toimivat leikkaussalissa, jossa jo nykyisin käytetään paljon työkielenä englantia.** Potilas yleensä nukkuu (usein ulkomaalaisen erikoislääkärin taidokkaan työn turvin), joten keskusteluun ei pääse mukaan.

Ja muille epäileväisille tiedoksi, että **suomen kielen voi oppia. Tunnen monia** (italialaisia, saksalaisia, ruotsalaisia, malesian kiinalaisen, amerikkalaisen jne - ja **telkkarissahan olemme nähneet suomea puhuvia somaleja, kosovolaisia jne**), jotka ovat sen opiskelleet ja puhuvat jopa paremmin kuin monet suomalaiset.

Viestissä kaikuu käsitys englannin kielestä ammatillisen kielitaidon osana leikkaussaliympäristössä, kuten esimerkiksi 1. Kirjoittaja hyödyntää verkkokeskustelijoille tyypilliseen tapaan ironiaa argumentointikeinona kirjoittaessaan Henkan ennakkoluulottomuudesta ja halusta kehittää omaa kielitaitoaan. Lähteenmäen (2002: 169–198) mukaan moniäänisyys todentuu ironiassa, ja tässä esimerkissä on kyse juuri siitä. Totuus kierrättää Henkan sanoja, mutta kohdistaa sanoihin eri merkityksiä kuin Henkka. Viestijät käyvät dialogia, ja viestit ovat intertekstuaalisia. Kirjoittajan kautta kuuluu monentahoisia ääniä: hän kaituttaa toimittajan kautta kuuluvaa käsitystä – *kuten jutussa sanottiin* –, puhuu ”meistä” – *telkkarissahan me olemme nähneet* –, ja tuo myös omakohtaisuutta – *tunnen monia*. Näiden äänien myötä kirjoittaja ottaa kantaa suomen kielen vaikeus-myyttiin, joka on yksi yleistynyt ääni (ks. Linell, 2009), ja sanoo vahvaan sävyyn, että suomen kielen voi oppia. Verkkokeskusteluille tyypilliseen tapaan (Hynönen, 2007) hän tekee karkeita kärjistyksiä: *he puhuvat jopa paremmin kuin monet suomalaiset*. Kuitenkin vastuu kielinoppimisesta siirtyy yksilölle: hänen tuntehansa henkilöt ovat *sen opiskelleet*, eli kielen voi oppia kokonaisuudessaan ja nimenomaan tietoisesti opiskellen. Ammattitaito ei ole kuitenkaan sidottu suomen kielen taitoon. Tässä esimerkissä kaikuvan käsityksen mukaan ammatillisen kielitaidon riittävyys riippuu siitä, kenen kanssa ollaan tekemisissä: asiakkaiden vai työtovereiden.

Edellisissä esimerkeissä keskustellaan leikkaussaliympäristössä tarvittavasta kielitaidosta, joka rajautuu käsityksissä lähinnä työtovereiden väliseen viestintään. Etenkin muualla kuin leikkaussalissa työskentelevän sairaanhoitajan toimenkuvaan kuuluu tiiviimpiä asiakassuhteita, mikä korostuu viestiketjuissa sekä suomi toisena kielenä -opettajan haastattelusta välittyvissä äänissä. Seuraavassa

katkelmassa³ opettaja kuvaa sairaanhoitajan ammatin viestinnällisiä tarpeita ja nostaa kielen etualalle.

(3)
yleisesti ottaen **kielitaito pitää nähdä kokonaisuutena** et mä oon aina hoitajaopiskelijoille sanonu, että et kieli kieli kun se käsitetään **nonverbaaliksi ja verbaaliksi kommunikoinniksi niin se on hoitajan työväline numero yks** et kyllä siihen. **kyl se on on kielellä, kommunikoimista kyllä se on kielellä kommunikoimista se työ.** et ja kaikki kaikki niin ku suomalainen hoitofilosofia mikä on tämä vallalla tämä kokonaisvaltainen ajattelu niin niin sehän **korostaa nimenomaan kommunikatiivisuutta, et meillähän ei sairaanhoitaja tuu paikalle vaan tekemään jotakin toimenpidettä, vaan vaan sairaanhoitajan tehtävä on nähdä ihminen kokonaisuutena** ja tota monasti vielä, vielä sitten ehkä ehkä tarkentaa aina ja tarkentaa lääkärin antamia ohjeita ja tulkita lääkärin kirjottamia tekstejä öö ho- potilaalle **et hoitaja on se jolta kysytään et mitä tää tarkotti tää kieli tässä lääkärin kirjottamassa, kirjottamassa diagnosoissa.** Tai sanomassa et mitä se oikeesti tarkotti ku mulle sanottiin näin. Et kyl se on hirveen keskeisesti, **keskeisesti, kielen, kielen osaamisen ammatti**

Katkelmasta tulee esiin sairaanhoitajalta vaadittavan kielitaidon laaja-alaisuus. Käsitetyksessä sairaanhoitajan työ asettuu *kielen osaamisen ammatiksi*. Opettaja puhuu esimerkissä vahvasti asiantuntijan äänellä (ks. Linell, 2009) kaiuttaessaan suomalaisen hoitokulttuurin periaatteita. Taustalla on omakohtaisia kokemuksia ammatissa tarvittavasta kielitaidosta kielenopettajan näkökulmasta. Ammatillinen kielitaito näyttäytyy niin verbaalisena kuin

nonverbaalisenakin viestintänä, joka ylittää yhden työtehtävän vaatimukset: *sairaanhoitaja ei tuu paikalle vaan tekemään jotakin toimenpidettä*. Kielitaidon merkitys kasvaa Härmälän (2008: 53, 62) mukaan nimenomaan silloin, kun työtehtävä vaatii laajempaa ammattitaitoa kuin yksittäisen tehtävän suorittamista. Haastattelukatkelmasta välittyvän käsityksen mukaan hoitaja toimii yhtenä yhteisymmärryksen luoja. Tarvitaan paitsi terminologista osaamista myös tietojen pehmentämistä asiakkaalle – ei ole sama, miten asiat kerrotaan (Duff ym., 2000). Kielen mukautuminen on itse asiassa yksi dialogisille suhteille ominainen piirre (Bakhtin, 1981; Duff ym., 2011).

Kielitaidon riittävyys hoivatyössä

Edellä on jo käynyt ilmi, että ammatillinen kielitaito on tehtäväkohtaista ja riittävän kielitaidon kriteerit riippuvat paitsi arvioijasta myös siitä, minkälaisia viestintäsuhteita työntekijän toimenkuvaan kuuluu. Kielitaitokäsityksillä on vaikutusta myös siihen, nähdäänkö filippiiniläinen sairaanhoitaja ammattitaitoisena. Vaatimukset hallita suomen kieli ja työelämän käytänteet jo ennen töihin menemistä ovat mediakeskusteluissa taajaan esillä. Taustalla vaikuttaa huoli potilasturvallisuudesta, mikä kuuluu muun muassa itsekin lähihoitajana toimineen kansanedustajan Tarja Tallqvistin puheessa. Tallqvist oli taajaan esillä mediassa puhumassa paremmasta vanhustenhoidosta. Seuraava esimerkki on katkelma radio-ohjelmasta, jossa hän kritisoi filippiiniläisten hoitajien rekrytointia ja heidän kielitaitoaan.

(4)
hommahan ei toimi koska ei oo kieli **ei oo kielitaitoo**, siis sehän on ihan mä oon tosiaan lähihoitajien Tehyn lähihoitajien hallituksen puheenjohtaja ja tää on yks taistelu todella, ei voi, siis **he saa suomen kielen opetusta ja me tarvitaan tänne ulkolaisii hoitajia se on sel-**

³ Tauot on merkitty pisteellä ja analyysin kannalta merkittävät kohdat on lihavoitu.

vä juttu. mutta ennen kun he eivät osaa siis vasta sitten heidät pitää vasta laskea niinku täysvaltaisiks hoitajiks kun he osaavat suomen kieltä että he tietävät mitä. vanhus tarkoittaa sanoo no atellaan et on tilanteita niinku sielläkin on tullu et on sijainen. ja täl-lanen **kielitaidoton** yhdessä ja on toi yli 20 hoidettavaa. mieti sitä tilannetta

YLE Puhe 20.3.2009.

Tällqvistin puheessa juuri suomen kielen taito asettuu ammattitaitoisuuden ehdoksi; riittä-vää ammattitaitoa ei ole ilman riittävää suomen kielen taitoa. Puheessa rinnastuvat *kielitaido-ton ja sijainen*, mikä vahvistaa ääntä filippiini-läisten hoitajien vajavaisesta ammattitaidosta. Katkelmassa kaikuvaa kielitaitokäsitys on siis hyvin dikotominen: kielitaitoa joko on tai ei ole. Hoitajat ovat *täysvaltaisia* vasta, kun pu-huvat ja ymmärtävät suomen kieltä. Tosin Täll-qvist sanoo myös, ettei filippiiniläisiä hoitajia voi katsoa täysivaltaisiksi ennen kuin *he osaavat suomen kieltä*, joten kielitaidon dikotomia ei ole aivan niin selväräinen. Tällqvist puhuu tässä Suomen lähihoitajat ry:n hallituksen puheenjohtajan roolissa – mainiten roolinsa itsekin – ja käsityksissä kuuluu ääniä, joka ovat tämän roolin kannalta merkityksellisiä: poti-lasturvallisuus ja suomalaisten työntekijöiden huoli. Myös verkkokeskusteluissa toistuvat taa-jaan hyvin samantyyppiset äänet *kielitaidotto-mista* hoitajista, mikä osoittaa, että Tällqvistin esiin nostama teema on koettu merkitykselli-seksi ja se on asettunut tarjoumaksi (van Lier, 2002). Käsitys filippiiniläisten kielitaidotto-muuden takia vaarantuvasta potilasturvalli-suudesta kärjistyy seuraavassa esimerkissä.

(5)

Hoitaja ei ymmärrä avunpyyntöä | Snoo-py | 26.4.2008 10:21 | HS

Tulipahan vain mieleeni että **kuinka kum-massa filippiiniläiset hoitajat voivat hoitaa**

vanhuksi elleivät puhu suomea? Eli jos mi-nun isoäitini valittaa kipua rinnassa ja pyytää apua niin hän saa kaunnin hymyn ja tapu-tuksen olkapäälle? Kaikkein vaarallisin työ kielitaidottomille ulkomaalaisille on terveyden hoitoala

Tämän seurauksia on nähty jo paljon muu-aalla maailmassa johon terveydenhuollon henkilöstöä palakataan ulkomailta. **Ikävä lukea uutisista että potilas kuoli koska ter-veydenhoito henkilökunta ei ymmärtänyt mikä potilaalla oli hätänä.**

Tulee olla mielenkiintoista nähdä kenet siinä tapauksessa haastetaan oikeuteen Suo-messa? Hoitaja, heitä välittänyt yhtiö, Suo-men hallitus vai kuka?

Tässäkin viestissä kaikuvassa käsityksessä kielitaitona nähdään nimenomaan puhut-tu suomen kielen taito, jota hoitajilla ei ole: juuri hoitoala on vaarallisin ammatti *kielitai-dottomille ulkomaalaisille*. Tämän käsityksen jakajista ani harvat mainitsevat aineistossa omakohtaisia kokemuksia maahanmuuttajis-ta. Keskeiseksi tietolähteeksi tässä osoittautuu *muualla maailmassa* nähty – ei siis jokin, mitä kirjoittaja sanoisi itse kokeneensa. Käsitykset on saatu muualta kierrätettyinä, mikä osoittaa niiden jaettuutta (ks. esim. Dufva ym., 1996). Esimerkin viestissä kuuluu myös autoritaari-nen ääni empaattisista filippiiniläisistä, mutta ääneen suhtaudutaan ironisesti (ks. Lähteen-mäki, 2002: 196–197).

Edellä esiin tulleen dikotomisen kielikäsi-tyksen myötä filippiiniläiset hoitajat sijoit-tuvat työyhteisöstä irrallisiksi, passiivisiksi ja kielitaidottomiksi. Heillä ei ole kieli- eikä ammattitaitoa. He ovat sairaanhoitajayhtei-sön ukoreunalla, ja tämän käsityksen jakajien mukaan yhteisöön sisään pääsemiseksi tarvi-taan valmista kielitaitoa – nimenomaan suo-men kielen taitoa. Laven ja Wengerin (1991) ja Sunin (2008) mukaan yhteisön jäsenyys syntyy vuorovaikutuksessa ja yhteisöön kuu-

luvien tuella. Käytännön tilanteissa dikotomisat käsitykset todennäköisesti vaikuttavat kielivalintoihin ja halukkuuteen olla vuorovaikutuksessa; suomea toisena kielenään käyttävä hoitaja tuskin saa oppimiselleen ja jäsenyydelleen juuri tukea työtovereilta tai potilailta, jotka jakavat hyvin dikotomisen kielikäsitteen.

Hyvää vai huonoa hoitoa?

Potilasturvallisuus on yksi aineistossa toistuva teema, ja sen yhteydessä etenkin verkkokeskusteluissa väitellään hoidon tasosta. Toiset korostavat vanhusten oikeutta omakieliseen ja toiset hyvään hoitoon. Hyvän hoidon merkitystä toistavat keskustelijat tuovat esiin filippiiniläisten hoitajien empaattisuuden, hoitokulttuurin ja sen, miten nämä tekijät kompensoivat puutteellista kielitaitoa. Vastargumenttina kierrättyvät äänet omakielisen hoidon tärkeydestä ja rekrytointiin liittyvistä eettisistä kysymyksistä, jotka ovat seuraavassa esimerkissä esillä.

(6)
PELOTTAVAA TOIMINTAA | EU:ssakin
työntekijöitä | 20.1.2008 4:51 | HS

Vanhuksille lähihoitajat eri kulttuurista? Moraalitonta ajattelua työnvälitys yritykseltä Suomessa. **Vanheneminen on meillä jokaisella edessä** ja maksamme korkeaa veroa sekä sosiaaliturva maksua.

Tavoite pitää **olla omalla äidinkielellä keskusteleva ja ymmärtävä hoitaja jonka kulttuuri historia tuntuu ikääntyvälle turvalliselta.**

Arvostan muita kulttuureja ja ihmisiä niissä, mutta tässä tapauksessa on kyseessä häikäilemätön keino rikastuttaa työnvälitys yritystä. Ehdotan kriittistä tarkastelua viranomaisilta tässä asiassa.

Esimerkissä kirjoittaja vetoaa lukijoihin puhumalla *meistä*, vanhenevista veronmaksajista, joilla on oikeus omalla kielellä *keskustelemaan ja ymmärtävään* hoitajaan, joka tuntuu turvalliselta. Käsityksessä toistuu autoritaarinen ääni, jossa rekrytointi näyttäytyy riistona ja työnvälitysyritys riistäjänä. Viestissä havainnollistuu myös toimijuuden vaihtelu. Ensin toimijuus on *meissä korkeaa veroa maksavissa*, minkä jälkeen toimijuus häpyy passiiviksi taakse ja käsityksessä kierrätty yleinen totuus: *tavoite pitää olla -*. Lopuksi omakoh-taisuus tulee esiin, kun kirjoittaja sanoo arvostavansa muita kulttuureita, mutta *tässä tapauksessa* vastuu eettisyyden valvonnasta asettuu viranomaisille. Tämäntyyppisissä käsityksissä omakielisyys on enemmän osa ”meitä” ja ”meidän” kulttuuria. Kulttuurimme ulkoreunalta, jonne hoitajat usein asetetaan, asioita ei voi ymmärtää samoin kuin sen keskellä olevien silmin.

Filippiiniläinen hoitokulttuuri nousee vasta-ääneksi esimerkissä 6 kaikuvalle käsitykselle, ja se kuuluu sanomalehdissä erityisesti rekrytointiyritysten edustajien tai työnantajien kautta. Seuraavassa esimerkissä työnantaja kertoo toimittajan välityksellä syyt filippiiniläisten hoitajien rekrytoimiseen. Sanomalehtiartikkeleihin haastateltaviksi on valikoitunut työnantaja, joilla on kontakteja ulkomaille ja kokemusta ulkomaalaisesta työvoimasta.

(7)
Esperi Caren toimitusjohtaja Marja Aarnio-Isolahnen mukaan yhtiö on kiinnostunut nimenomaan filippiiniläishoitajista, **koska Filippiineillä osataan palvella ja kunnioitetaan vanhuksia.** Lisäksi **Filippiinit kouluttaa tietoisesti liikaa sairaanhoitajia omiin tarpeisiinsa.** Maan noin 90 miljoonasta asukkaasta yhdeksän miljoonaa työskentelee tilapäisesti tai pysyvästi ulkomailta. Toissa vuonna ulkomailta työskentelevät filippiiniläiset lähettivät kotimaahansa 15 miljoonaa

dollaria, mikä on kymmenen prosenttia maan bruttokansantuotteesta.

HS: *Kaukana kotoa*, 11.1.2009.

Katkelmasta nousevat esiin autoritaariset äänet filippiiniläisten palvelualttiudesta ja hoitajien vientituotteistamisesta, jotka toistuvat hoitajien rekrytointiin positiivisesti suhtautuvien verkkokeskustelijoidenkin käsityksissä. Mediassa kuuluvat äänet filippiiniläisistä hoitajista ystävällisinä, ahkerina ja vanhuksia kunnioittavina yhdistetään etenkin verkkokeskusteluissa myös siihen, millaisina hoitajina ja kielenoppijoina heidät nähdään. Seuraavassa esimerkissä haastateltu suomi toisena kielenä -opettaja peilaa suomalaista hoitokulttuuria omien opiskelijoidensa kokemuksiin ja toistaa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoidensa positiivisia kokemuksia potilaiden kohtaamisesta.

(8)
mun opiskelijat on väittäny kyllä tai he on ker-
toneet esimerkkejä nää ulkomaalaset opiske-
lijat nimenomaan semmosista tilanteista että.
et **suomalainen hoitaja ei oookkaan niinku
uskaltanu mennä potilasta lähelle niinku
jossai tämmösessä tunnekuohutilanteessa
missä potilas osottaa osottaa paljon tuntei-
ta.**on hirveen vihanen tai kiihtyny. ja tota mo-
nissa **kulttuureissa jotka on vähän niinku
lähempänä päiväntasaajaa on helpompaa
semmonen yleisesti ottaen semmonen ihmi-
sen lähestyminen** et jos niinku kulttuurisesti
ajattelee Suomee ni tää on. täällä pidetään
aina sitä etäisyttä. toiseen ihmiseen. ja meil-
lä voi olla aikamoisia sokeita pisteitäkin sillä
alueella. et **mun opiskelijoilla on ollu posi-
tiivisia kokemuksia siitä et he on uskalta-
neet mennä ja kuunnella potilaan tunteita
ja koskettaa olkapäähän tai polveen ja sil-
lon ku toinen on ollu suuren ahdistuksen
vallassa ja he on saanu siihen sitten eivät oo
säikähtäneet potilaan tunnereaktioita**

Esimerkissä toistuu muuallakin aineistossa kierrättyvä käsitys siitä, miten maahanmuut-
tajataustaisten hoitajien on helpompi lähestyä
potilaita kuin suomalaisten. Kun suomalais-
ten on ollut vaikeaa mennä potilaan lähelle,
hänen opiskelijansa *ovat uskaltaneet mennä
ja kuunnella potilaan tunteita*. Ammatillisek-
si kielitaidoksi asettuu myös nonverbaalinen
viestintä, jolla voi kompensoida kielitaidon
puutteita. Juuri läsnäolo koetaankin olennai-
seksi hoitajan ja potilaan välisessä suhteessa
(ks. Mikkola, 2006) ja tätä ääntä kierrätetään
myös verkkokeskusteluissa. Tässä haastatte-
lukatkelmassa opettaja kierrättää opiskeli-
joidensa ääniä, ja toimijuus asettuu opiske-
lijoille. Kaiken kaikkiaan maahanmuuttaja-
taustaisten henkilöiden kokemukset ja käsi-
tykset ovat aineistossa vähemmistössä, ja ne
kuuluvat lähinnä heidän kanssaan tekemisissä
olevien kautta.

Kielenoppiminen prosessina

Tähän mennessä on tarkasteltu ammatilli-
seen kielitaitoon ja sen riittävyteen liittyviä
käsityksiä. Kiinnostavaa on myös se, millai-
sena ammatillisen kielitaidon kehittyminen
näyttätyy: onko yksilö itse vastuussa oppi-
misestaan vai myös muut? Mediassa toistuvia
ääniä suomen kielen vaikeudesta ja kielitai-
don joko-tai-asetelmasta käydään aineistossa
vastaan äänillä, joissa ammatillisen kielitaidon
kehittyminen näyttätyy prosessina. Nämä
äänet kuuluvat usein opettajan, vanhuksen
omaisen tai muun osallisen kautta. Seuraavas-
sa esimerkissä äänessä on korkeakoulutetun
maahanmuuttajan aviomies, joka korostaa
suomen kielen opittavuutta.

(9)
vastaus | juke | 20.1.2008 21:09 | HS

Varmaan ihan loistavasti, nimimerkillä ”kuusi
vuotta naimisissa Kiinalaisen maahanmuutta-

jan kanssa”. Yhdellä korkeakoulututkinnolla tosin ei saanut kuin tiskaajan töitä, mutta kahdella on jo pärjännyt..

Voin myös kertoa, että **oma vaimoni oppi kielen mukaanlukien hänen oman alansa vaikea ammattisanasto noin viidessä vuodessa**. Kansalaisuuden saamiseen liittyi kielitasokoe, joka meni läpi helposti.

Esimerkistä välittyvässä käsityksessä kielenoppiminen kuvautuu prosessiksi. Kielen oppiminen vie aikaa, mutta kielen voi oppia kokonaisuudessaan, mitä havainnollistaa kokonaisobjekti *kielen*. Ammatilliseksi kielitaidoksi rajautuu tässäkin esimerkissä *ammattisanasto*, mikä toistuu niin verkkokeskusteluisa kuin sanomalehtiartikkeleissakin. Etenkin laajan sanavaraston painottaminen lävistää koko aineiston, kun on kyse ammatillisesta kielitaidosta. Sanastokeskeisyys korostui jo Dufvan ym. (1996) käsitystutkimuksessa. Tässä esimerkissä kuuluu ääni yksilön vastuusta kielenoppimisessa: kirjoittajan vaimo on se, joka *oppi*, ja kielitaidon valmiutta korostaa myös suoritettu Yleisten kielitutkintojen testi, joka *meni läpi helposti*. Viestissä viitataan myös maahanmuuttajien vaikeuteen saada koulutustaan vastaavaa työtä. Aina ammatillisen kielitaidon kehittymistä ei nähdä vain yksilön ponnisteluna vaan myös työyhteisöllä on osuutensa, mikä toistuu seuraavassa esimerkissä.

(10)

Ajatella! | Äiti | 20.1.2008 22:53 | HS

Suomalainen hoitaja tietysti kelpaa minne vaan maailmalle hoitamaan lapsia tai vanhuk-
sia. **Vastaanottavan maan täytyy jopa olla iloinen että saa ahkeran, ihanan suomalaisen.** (Joka opettelee kieltä..)

Mutta filippiiniläinen hoitajako ei kelpaa hoitamaan meitä suomalaisia? **Ystävällisyys ja vanhusten kunnioittaminen voi heillä on**

luontaisempaa kuin meillä. Kielen oppii kyllä vähitellen. Ja aina varmasti vuorossa on suomalaisiakin hoitajia, jotka osaavat englantia (jota Filippiineillä osataan paremmin kuin meillä), joten **kommunikaatio-ongelmat eivät liene kovinkaan isoja.**

Tervetuloa siis! Ihanaa että saamme Suomeen väriä!

Kielitaito näyttäytyy tässäkin esimerkissä prosessina: kieli opitaan *vähitellen*, ja myös muut kielet kuin suomi ovat osa ammatillista kielitaitoa. Toisin kuin esimerkissä 9 tässä viestissä kaikuvaassa käsityksessä myös työyhteisö on esillä. Viestiketjuissa kuuluvissa käsityksissä ei yleensä nähdä hoitajia työyhteisön tai edes yhteiskunnan osana, sillä tähän osallisuuteen tarvittaisiin suomen kieltä: kielitaidottomuuden takia pääsyä yhteisön ytimeen ei ole. Sen sijaan tässä esimerkissä välittyvässä käsityksessä kielitaidoksi asettuu myös englantia, joka tarjoaa väylän yhteisön sisään. (ks. myös esim. 1; Lave & Wenger, 1991.) Lisäksi tässäkin painottuu käsitys filippiiniläisten hoitokulttuurin paremmuudesta, sillä suomalaisten hoitajien erinomaisuutta ironisoidaan: yhtä lailla suomalainen hoitaja joutuu oppimaan työssä kieltä ulkomailla kuin filippiiniläinen hoitaja Suomessa. Toisten merkitys ammatillisen kielitaidon kehittämisessä havainnollistuu myös seuraavassa haastattelukatkelmassa, jossa Tampereella sijaitsevan sairaalan johtaja kertoo lehtihaastattelussa, että hoitajille aiotaan puhua heti suomea.

(11)

Sekä potilaat että henkilökunta saattavat pelätä kieliongelmaa, mutta uskon tämän pelon menevän nopeasti ohi. Tarkoitus on, **että filippiiniläisille puhutaan alusta alkaen suomea. Näin kannustamme heitä harjoittamaan kielitaitoaan.**

HS: *Hatanpään kantasairaala palkkaa filippiiniläisiä sairaanhoitajia*, 20.8.2009.

Lehtihaastatteluun on tässä valikoitunut teemaksi työnantajan tavoite tukea ja motiivoida kielenoppimista. Samassa artikkelissa puhutaankin siitä, että tulevat hoitajat saavat työparin ja näin hoitajille tarjotaan heti mahdollisuus oppia kieltä työympäristössä työparin kanssa. Filippiiniläiset hoitajat eivät asetu vain toiminnan kohteiksi vaan heille tarjotaan toimijuutta antamalla kielellistä tukea. Katkelmassa kaikuu käsitys siitä, miten ammatillisen kielitaidon kehittyminen jatkuu työssä: kielitaito ei ole eikä sen tarvitsekaan olla ”valmis” ennen töihin menemistä. Esillä on lisäksi mediassa taajaan kaikuva ääni potilasturvallisuudesta, mutta haastateltava *usko* siihen liittyvän pelon menevän ohi.

Käsitys tuen merkityksestä kielenoppimisessa kuuluu myös lehtiartikkeleihin valikoituissa filippiiniläisten hoitajien haastatteluisissa. Seuraava esimerkki on artikkelista, jossa kerrotaan vuonna 2008 lähihoitajiksi tulleista filippiiniläisistä. Katkelmassa on äänessä yksi haastateltavaksi valittu hoitaja, joka kertoo, miten hän tukeutuu muihin kielellisten ongelmien ilmetessä.

(12)

Jag arbetar gärna med äldre. De är snälla och **hjälp**er till då mitt finska ordförråd inte alla gånger är tillräckligt.

Työskentelen mielelläni vanhusten kanssa. He ovat ystävällisiä ja **auttavat silloin, kun suomen kielen sanavarasto ei ole joka kerta riittävä**.

HBL: *Skötare rekryteras nu från Filippinerna*, 26.3.2009.

Välittyvän käsityksen mukaan hoitokodin asiakkaat auttavat hoitajaa, kun tämän *sana-*varasto ei ole joka kerta riittävä. Tukea saadaan paitsi työntekijöiltä myös itse asiakkailta. Käsityksessä on esillä, miten oppijan ympärillä olevat auttavat kielen kierrättämisessä: kieltä

opitaan vuorovaikutuksessa toisiin tukeutuen (Bakhtin, 1981; Suni, 2008). Kielitaito voi olla toimiva, vaikka tilanteesta ei vielä yksin selviäisikään.

PÄÄTÄNTÖ

Ammatillinen kielitaito näyttäytyy analysoidussa media-aineistossa ja haastattelussa tehtäväkohtaisena. Työn leikkaussalissa katsotaan vaativan erilaista kommunikointitaitoa kuin työn hoivakodissa, jossa hoitajan toimenkuvaan kuuluu enemmän hoitaja-asiakassuhteita. Sanomalehtiartikkeleissa ja verkkokeskusteluissa toistuvissa käsityksissä ammatillinen kielitaito nähdään ennen kaikkea sanastollisena piirteenä: esille otetaan ammattisanasto ja terminologia, ja sanavaraston merkitystä painotetaan. Kielen asiantuntijat ja yksittäiset verkkokeskustelijat sen sijaan katsovat kielitaitoa kokonaisvaltaisemmin verbaalisena ja nonverbaalisena ilmiönä (ks. Duff ym., 2000; Härmälä, 2008).

Potilasturvallisuuden huomioiminen ja vanhusten oikeus omakieliseen hoitoon ovat kaksi taajaan toistuvaa autoritaarista ääntä. Nämä teemat ovat pitkälti samansuuntaisia kuin Simolan (2010) tiedotusopin tutkimuksessa esiin nostamat. Tämänäyttypisten äänien kaiuttajilla on taipumus nähdä vain suomen kielen taito ammatillisena kielitaitona ja suomi vaikeana kielenä oppia. Kielitaitokäsitys on hyvin dikotominen: kielitaitoa joko on tai ei ole, ja sama jako pätee ammattitaitoon. Hoitajat ovat irrallisia muusta työyhteisöstä ja itse vastuussa kielenoppimisestaan. Heidät myös asemoidaan usein toiminnan kohteiksi: hoitajia esimerkiksi *tuodaan* Suomeen. Tämä ääni kuuluu sekä verkkokeskusteluissa että ammattikunnan edustajien, kuten kansanedustaja Tarja Tallqvistin, kautta. Tallqvistia voidaan itse asiassa pitää yhtenä verkkokeskustelijoiden autoritaarisen äänen lähteenä. Potilasturvallisuudesta huolissaan olevat

eivät yksittäisiä tapauksia lukuun ottamatta tuo esiin mitään henkilökohtaista kokemusta maahanmuuttajista, vaan he kierrättävät näitä autoritaarisia ääniä. Kierrätettävät äänet kielitaidosta ovat samantyyppisiä kuin Aron (2009) tutkimuksessaan havaitsemat: kielitaitoa tarvitaan etenkin puhumiseen, ja kielenoppimista mitataan muun muassa sanaston määrällä. Etenkin suomen kielen suullinen taito on etusijalla.

Toisentyyppinen ääni kuuluu maahanmuuttajiin kontaktissa olevien henkilöiden, kuten omaisten, työnantajien sekä haastatellun S2-opettajan, kautta. He puhuvat omimmalla äänellä ja ovat olleet tekemisissä maahanmuuttajien kanssa. Esimerkiksi suomi toisena kielenä -opettaja tuo opiskelijoidensa ääntä esiin ja puhuu sen lisäksi vahvalla ammattilaisen äänellä kielitaitoa määritellessään. Opetuskokemuksensa myötä hän on nähnyt erilaisia oppimispolkuja ja saanut vahvistusta äänille, jotka kertovat maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden motivaatiosta ja oppimistaidoista. Toisin kuin autoritaarisissa äänissä, omakohtaisten kokemusten erittelyssä korostuu, että ammatillinen kielitaito kehittyy vähitellen. Esimerkiksi englannin kielellä pääsee alkuun, ja suomen kieltä voi oppia työssä olemalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kielenoppijaa ei nähdä yksin tyhjässä olevana passiivisena toimijana vaan myös ympäröivä yhteisö on osallisena oppimisprosessissa ja osavastuussa siitä. Ammatillista kielitaitoa on muidenkin kielten kuin suomen osaaminen. Puutteellista suomen kielen taitoa voi kompensoida myös nonverbaalisella viestinnällä, joka on osa ammatissa tarvittavia viestinnän resursseja (ks. Sjöberg, 2004: 140–141; Duff ym., 2000). Kansainvälisten hoitajien kyky lähestyä toista on niin ikään olennaisessa osassa ammattitaidon määrittelyssä, ja se näyttäytyy myös kielitaidon osana (ks. myös Mikkola, 2006).

Koska kieli toimii nimenomaan merkitysten välittäjänä eri toimijoiden välillä, haastee-

na on päästä jaolle tämän kieliyhteisön merkityksistä. Työyhteisön osaksi pääsemiseen tarvitaan vuorovaikutusta, mikä alkaa toisiin kielellisesti tukeutumalla. (ks. Lave & Wenger, 1991; Suni, 2008). Tulokset osoittavat, että kielikäsitteillä on vaikutusta siihen, miten yksilö suhtautuu työperusteisesti hoivatyöhön tulleen hoitajan ammattitaitoon. On melko selvää, että ”kielitaidottoman” hoidettavana oleminen tai hänen kanssaan työskenteleminen herättää epäilyjä ja vaikuttaa vuorovaikutukseen. Käsitteet heijastuvat siihen, miten halukkaita dialogin eri osapuolet ovat kielenoppimistilanteiden jakamiseen, vaikka osallistumismahdollisuudet auttaisivatkin kielitaidon kehittämisessä (ks. esim. Suni 2008). Jos suomen kieli koetaan mahdottomaksi oppia, mutta kuitenkin välttämättömäksi tekijäksi ammattiyhteisön jäsenyyden saavuttamisessa, ollaan melkoisessa umpikujassa. Työyhteisö voi niin estää kuin edistääkin kielen omaksumista omilla käsityksillään ja kommunikointitavoillaan. Niemisen (2010) tutkimustulokset osoittavat, kuinka dialogi vaikuttaa luottamuksen saamiseen: maahanmuuttajataustainen hoitaja saa muun yhteisön luottamuksen käytännön työllä. Taustalla vaikuttaa myös hänen vahva ammatti-identiteettinsä, joka heijastaa hoitajan omaa toimijuutta ja sen säätelyä. Käsitteet voivat siis hyvinkin vaikuttaa näkyvään käyttäytymiseen.

Tulokset vahvistavat sen, että sen enempää kuin sanat eivät käsitteitäkään ole täysin omia. Käsitteet ovat kerroksellisia ja moniäänisiä. Intertekstuaalisuus todentuu niin verkkokeskusteluiden sisällä kuin keskusteluiden ja sanomalehtiartikkeleiden välilläkin, ja yhteiskunnallinen tilanne välittyy eri toimijoiden kautta (ks. Linell 2009). Kaikkein selvimmin moniäänisyys havainnollistuu verkkokeskusteluissa käytettävässä ironiassa (ks. Lähteenmäki, 2002). Tulokset osoittavat myös, että autoritaariset äänet, kuten ”kieli-

taidottomat hoitajat ovat vaaraksi potilaille” -ääni tai äänet filippiiniläisistä ystävällisinä, empaattisina, motivoituneina ja nopeasti kielen oppivina yksilöinä jaetaan lähes sellaisinaan. Käsityksissä kaikuvat ja vahvistuvat niin verkkokeskustelijoiden kautta tulevat kuin muuallakin mediassa kuuluvat äänet. Wertschin (1998) mukaan auktoriteettiassessa olevien ääniä pidetään yleensä hyväksyttävämpinä, ja niitä myös omaksutaan ja toistetaan herkimmin. Tämä näkyy tässäkin tutkimuksessa. Äänien on täytynyt olla verkkokeskustelijoille merkityksellisiä (ks. van Lier, 2002: 252), jotta niihin on tartuttu.

Julkisessa keskustelussa kaikuvat autoritaariset äänet ovat merkityksellisiä, koska todennäköisesti kielenoppija törmää niihin ensimmäisenä. Tämä vaikuttaa myös heidän kielenoppimiseensa etenkin prosessin alkuvaiheessa, kun omaa kokemusta on vielä vähän. Nämä autoritaariset äänet voivat välillisesti vaikuttaa niin filippiiniläisten hoitajien kuin kenen tahansa muunkin ei-syntyperäisen suomen kielen käyttäjän käsityksiin. Alasen (2003) mukaan osa käsityksistä toimii itseäätelyn välineinä, mutta osa äänistä, joita ei ole sisäistetty, kaikuu sellaisenaan eteenpäin. Todennäköistä on, että kielenoppija kiihtyy itsekin eteenpäin esimerkiksi suomen kielen vaikeus -myyttiä ja sitä, että kieli pitää osata kokonaisuudessaan, koska nämä äänet he kohtaavat yhteisön ulkoreunalla ollessaan. Tällöin voi itse kokea, ettei voi vaikuttaa yhteisöön sisäänpääsyyn, mikä vaikuttaa tarjoumien havaitsemiseen. Prosessin edetessä voi olettaa oman toimijuuden ja oman oppijuuden itseäätelyn lisääntyvän, mikä on havaittavissa Aron (2009) tutkimuksessa. ”Toisilla” on siis paljonkin merkitystä käsitysten kehityksessä.

Dialogin toisen puolen eli Suomeen hoitoalan työhön tulleiden äänet ovat tässä aineistossa läsnä vain välillisesti: toimittajien valikoimina ja muokkaamina, verkkokirjoittajien

kautta kaikuvina sekä opettajan referoimina. Maahanmuuttajat ovat tutkimuksissa vielä ulkoreunalla, vaikka heidän ääntään joissain tutkimuksissa jo tuodaankin esiin (ks. esim. Suni, 2010; Jäppinen ja Kela & Komppa tässä lehdessä). Jatkossa onkin tärkeää saada yhä enemmän terveydenhoitoalalla työskenteleviä tai sinne aikovia maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita tuomaan omaa ääntään tutkimukseen: millaisia käsityksiä heillä itsellään on omasta ammatillisesta kielitaidostaan ja sen riittävydestä, ja miten ja millaisissa tilanteissa he katsovat kieltä oppivansa? Miten oma toimijuus kielenoppimisessa kehittyy työssä? Tarvitaan dialogia terveydenhoitoalan toimijoiden kesken, jotta saataisiin maahanmuuttajat osallisiksi alan kehittämisen ja tutkimustyössä.

LÄHTEET

- Alanen, R. (2003). A sociocultural approach to young learner's beliefs about language learning. Teoksessa P. Kalaja & A.M.F. Barcelos (toim.), *Beliefs about SLA: new research approaches*, (s. 55–85). Dordrecht: Kluwer.
- Andersson, H. (2010). *Interkulturell kommunikation på ett svenskt sjukhus. Fallstudier av andraspråkstalarare i arbetslivet*. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för nordiska språk.
- Arajärvi, P. (2009). *Maahanmuuttajien työllistymisen ja kannustinloukut*. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Aro, M. (2009). *Speakers and doers: Polyphony and agency in children's beliefs about foreign language learning*. Jyväskylä Studies in Humanities 118. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- ASKI-hanke: Ammatillisen suomen kielen kehittämiskokonaisuus. <http://www.hel.fi/hki/heke/fi/Maahanmuutto/Hankkeet/ASKI> [Luettu 5.5.2011].
- Bachman, L.F. & Palmer, A.S. (1996). *Language testing in practice. Designing and developing useful language tests*. Oxford: Oxford University Press.

- Bakhtin, M. (1981). *The dialogic imagination*. Four essays by M.M. Bakhtin. M. Holquist (toim.), C. Emerson & M. Holquist (käänt.). Austin, Texas: University of Texas.
- Bakhtin, M. (1986). *Speech genres and other later essays*. C. Emerson & M. Holquist (toim.), V. McGee (käänt.). Austin: University of Texas Press.
- Barcelos, A.M.F. (2003). Researching beliefs about SLA: A critical review. Teoksessa P. Kalaja & A.M.F. Barcelos (toim.), *Beliefs about SLA: New research approaches*, (s.7–33). Dordrecht: Kluwer.
- Blommaert, J. (2005). *Discourse. Key topics in sociolinguistics*. Cambridge: University of Cambridge.
- Duff, P., Wong, P. & Early, M. (2002). Learning language for work and life: The linguistic socialization of immigrant Canadians seeking careers in healthcare. *Modern Language Journal* 86, 397–422.
- Dufva, H., Isoherranen, S. & Lähteenmäki, M. (1996). *Elämää kielen kanssa. Arkikäsitteitä kielestä, sen oppimisesta ja opettamisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Dufva, H. (2003). Beliefs in dialogue: A Bakhtinian view. Teoksessa P. Kalaja & A.M.F. Barcelos (toim.), *Beliefs about SLA: New research approaches*, (s. 131–151). Dordrecht: Kluwer.
- Dufva, H. (2006). Oppijat kielen virrassa: dialoginen näkökulma vieraan kielen oppimiseen. Teoksessa R. Alanen, H. Dufva & K. Mäntylä (toim.), *Kielen päällä. Näkökulmia kieleen ja kielenkäyttöön*, (s. 37–51). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Dufva, H., Kalaja, P. & Alanen, R. (2007). Beliefs about language, language learning and teaching: The first-year students' experiences. Teoksessa A. Koskensalo, J. Smeds, V. Kohonen & P. Kaikkonen (toim.), *Foreign languages and multicultural perspectives in the European context*, (129–138). Berlin: LIT Verlag.
- Dufva, H., Aro, M., Suni, M. & Salo, O.-P. (2011). Onko kieltä olemassa? Teoreettinen kielitiede, soveltava kielitiede ja kielen oppimisen tutkimus. Teoksessa E. Lehtinen, S. Aaltonen, M. Koskela, E. Nevasaari & M. Skog-Södersved (toim.), *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 3*, (s. 22–34). Jyväskylä: AFinLA.
- EVK= Eurooppalainen viitekehys (2003). *Eurooppalainen viitekehys: Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. Helsinki: WSOY.
- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. V. Blom & K. Hazard. (käänt.). Tampere: Vastapaino.
- Gibson, J.J. (1979). *The ecological approach to visual perception*. Boston: Houghton Mifflin.
- Hart, S. (2010). Integroiva lähtömaakoulutus pohjana työskentelylle Suomessa. Teoksessa R. Asa & H. Muurinen (toim.), *Maahanmuutto työvoiman tarpeen täyttäjänä?*, (s. 92–96). Helsinki: European Migration Network.
- Hynönen, E. (2007). Keskustelufoorumit – ajatustenvaihtoa verkossa. Teoksessa S. Routarinne & T. Uusi-Hallila (toim.), *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kielin 2000-luvulla, Tietolipas 220*, (s. 186–190). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Härmälä, M. (2008). *Riittääkö ett ögonblick näyttöksi merkonomilta edellytetystä kielitaidosta? Kielitaidon arviointi aikuisten näyttötutkinnoissa*. Jyväskylä Studies in Humanities 101. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Jäppinen, T. (2010). Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää? Teoksessa M. Garant & M. Kinnunen (toim.), *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2*, (s. 4–16). Jyväskylä: AFinLA.
- Kela, M., Korpela, E. & Lehtinen, P. (2010). *Sairaalan hyvää suomea. Terveystieteiden tutkimus maahanmuuttajille*. Helsinki: Edita.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Linell, P. (1998). *Approaching dialogue: Talk interaction and contexts in dialogical perspectives*. Amsterdam: John Benjamins.
- Linell, P. (2009). Rethinking language, mind, and world dialogically. Charlotte, NC: IAP Press.
- Lähteenmäki, M. (2002). Dialoginen näkökulma kieleen: Mihail Bahtin ja Valentin Vološinov. Teoksessa H. Dufva & M. Lähteenmäki (toim.), *Kielentutkimuksen klassikoita*, (s. 179–200). Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Mustonen, A., Sippola, H. & Tuononen, N. (tulossa). *Hoidetaan suomeksi*. Helsinki: WSOY-oro.

- Nieminen, S. (2011). *Kuulumisen politiikkaa: Maahanmuuttajasairaanhoitajat, ammattikuntaan sisäänpääsy ja toimijuuden ehdot*. Acta Universitas Tampereensis 1625. Tampere: Tampere University Press.
- Piikki, A. (2010). Terveydenhoitoalalla tarvittava suomen taito – mitä se on? *Sutina* 1/2010, 30-33.
- Pöyhönen, S., Tarnanen, M., Vehviläinen, E.-M., Virtanen, A. & Pihlaja, L. (2010). *Osallisena Suomessa: Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Sajavaara, A. & Salo, M. (2007). Työelämän kielitaitotarpeet ja kielikoulutus. Teoksessa S. Pöyhönen & M.-R. Luukka (toim.), *Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta: kielikoulutus poliittisen projektin loppuraportti*, (s. 233–249). Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Simola, A. (2008). *Tervetullut työvoimaksi: työperäinen maahanmuutto mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisu A 109/2008.
- Simola, A. (2010). Miten tervetulleesta työvoimasta tuli uhka? Teoksessa H. Huttunen & S. Äärilä (toim.), *Avoin Suomi - kuka vastaa? Työperusteisesta maahanmuutosta*, (s.75–99). Helsinki: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.
- Sjöberg, A. (2004). Toimiva kielitaito työelämässä. Teoksessa K. Sajavaara & S. Takala (toim.), *Kielikoulutus tienhaarassa*, (s. 137–147). Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Suni, M. (2008). *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä Studies in Humanities 94. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Suni, M. (2010). Työssä opittua. Työntekijän näkökulma ammatilliseen kielitaitoonsa. Mikel Garant & Mirja Kinnunen (toim.), AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2, (s. 45–58). Jyväskylä: AFinLA.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2009 [2002]). *Laidullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valvira (2011). *Kielitaito*. <http://www.valvira.fi/luvat/ammattioikeudet/kielitaito>. [Luettu 8.5.2011].
- van Lier, L. 2002: From input to affordance: Social-interactive learning from an ecological perspective. Teoksessa J.P. Lantolf (toim.), *Sociocultural Theory and Second Language Learning*, (s. 246–259). Oxford: Oxford University Press.
- Virtanen, A. (2010). *Onko filippiiniläisillä hoitajilla suomen kieli hallussa? Käsityksiä ammatillisesta kielitaidosta ja sen riittävydestä hoivatyössä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kielen laitos.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wertsch, J.V. (1991). *Voices of the mind: A sociocultural approach to mediated action*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wertsch, J.V. (1998). *Mind as action*. New York: Oxford University Press.

BELIEFS ABOUT INTERNATIONAL NURSES' WORK-RELATED LANGUAGE SKILLS AND THEIR DEVELOPMENT. ANALYSIS OF MEDIA DISCUSSION AND AN EXPERT INTERVIEW.

Aija Virtanen, University of Jyväskylä

International recruitment of health-care personnel and their language skills have been under debate in the public arena. This article focuses on beliefs about work-related language skills surrounding immigrant work-force – especially nurses from the Philippines. The theoretical approach is rooted in dialogic and sociocultural approaches where language and beliefs are seen as shared, varying and dynamic phenomena. The data come from a media follow-up and an interview of a teacher of Finnish as a second language. In the analysis the focus is on the notions of voices and agency. Results show that authoritative voices such as seeing nurses as isolated units and language learning as an individual struggle are echoed. Language skills are seen as an either/or phenomenon: one either has them or one does not. On the other hand, language learning is seen as a process occurring as part of the surrounding society.

Keywords: Beliefs, dialogism, immigrants, work-related language skills, sociocultural.